

Folkhälsovetenskap och pedagogik integreras vid Högskolan Kristianstad

Göran Ejlertsson Agneta Abrahamsson Leif Karlsson

Vid Högskolan Kristianstad ges ett utbildningsprogram, Folkhälsopedagogik 120 poäng, som leder fram till en fil kand examen. Programmet har kombinationen folkhälsovetenskap och pedagogik som en förutsättning för att utveckla metoder i folkhälsoarbete, och i utbildningen integreras undervisningen i de båda ämnena. Programmet ger 60 poäng i vardera folkhälsovetenskap och pedagogik. Andra kännetecken för utbildningen är att varje student har en praktisk förankring genom hela utbildningen, och att programmet betonar den strategiska nivån i folkhälsoarbetet, dvs såväl förmågan att samordna och leda projekt som betydelsen av kunskaper i utvärderingsmetodik samt forsknings- och utvecklingsarbete.

Göran Ejlertsson är professor och ämnesansvarig i folkhälsovetenskap. Leif Karlsson är doktorand och universitetsadjunkt i pedagogik, medan Agneta Abrahamsson är doktorand och universitetsadjunkt i folkhälsovetenskap och tillika programansvarig för det aktuella programmet. Alla är verksamma vid Institutionen för hälsovetenskaper, Högskolan Kristianstad.

I hela västvärlden har folkhälsofrågor under 1990-talet fått en ökad aktualitet och en allt större politisk tyngd. Utvecklingen har pekats mot ett behov av personal som arbetar hälsoinriktat på befolknings- och samhällsnivå, det som vi kallar en promotiv inriktning, som ett komplement till, eller utveckling av, sjukvårdens preventiva arbete. I många länder har nya utbildningar med folkhälsovetenskaplig anknytning tagits fram. Även i Sverige har denna utveckling varit tydlig.

För att studera hälsa, samt planera, genomföra och utvärdera hälsofrämjande insatser ställs krav på att nya angreppssätt utvecklas, exempelvis tvärvetenskapliga ansatser, byggande av nätverk och metoder för intervention. De personer som i framtiden skall syssla med hälsofrämjande arbete måste ha en god förståelse för de villkor olika grupper av människor lever under samt vara lyhörda för

individens unika situation och handlingsramar. En god utbildning i folkhälsovetenskap kombinerat med kunskap om olika människors och gruppers förutsättningar för lärande och förändring blir då fundamental.

Vid Högskolan Kristianstad startade hösten 1998 en utbildning, *Folkhälsopedagogik 120 p*, som integrerar ämnena folkhälsovetenskap och pedagogik. Utbildningen leder fram till en fil kand examen med 60 p i vart och ett av de båda ämnena. För närvarande finns möjlighet att gå vidare med magisterutbildning i pedagogik vid Högskolan, medan motsvarande i folkhälsovetenskap planeras starta, då programmets första studenter går ut.

Hittills har två intagningar gjorts till programmet. De som sökt har visat ett genuint intresse för att arbeta med hälsofrågor. Fler-talet är ungdomar, men det finns även något äldre studenter med tidigare yrkeserfarenhet.

Programmet har kombinationen folkhälsovetenskap och pedagogik som en förutsättning för att utveckla metoder i folkhälsoarbete

Den geografiska spridningen är stor, även om de flesta studenterna kommer från Skåne eller Blekinge. En överväldigande majoritet av de studerande är kvinnor.

Det finns definitioner av ämnet folkhälsovetenskap med olika detaljeringsgrad och delvis olika innehåll. Med folkhälsovetenskap avses här det tvärvetenskapliga kunskapsområdet om sambandet mellan å ena sidan hälsa och å andra sidan samhällsförhållanden, miljö, arbetsliv, levnadsvanor/livsstil och

vårdssystemet. I den folkhälsovetenskapliga utbildningen lägger vi också in kunskapen om hur olika åtgärders effekter på hälsan utvärderas.

Med pedagogik menar vi det praktiska verksamhetsområde som man med olika teoretiska utgångspunkter ägnar sig åt för att för att påverka människors kunskaper, värderingar och/eller handlingar i en bestämd riktning, i detta fall mot förbättrad folkhälsa. Centralt är att betrakta samspelet inte bara mellan mål, processer och resultat utan också deltagarförutsättningar, organisatoriska ramar och resurser, samt samhällsförhållanden av betydelse för den pedagogiska processen.

Några speciella egenskaper hos programmet Folkhälsovetenskap är följande.

År 1, folkhälsovetenskap 1-20 p, pedagogik 1-20 p

Folkhälsovetenskap och vetenskapsteori, 10 p (fhv. 1-5 p, ped. 1-5 p).

Introduktion till pedagogik och folkhälsovetenskap, hälsofrämjande arbete, vetenskapsteori och etik.

Teorier om lärande och socialisation, 10 p (ped. 6-15 p).

Teoriansatser i pedagogisk verksamhet i hälsofrämjande arbete.

Folkhälsa ur ett medicinskt och samhällsvetenskapligt perspektiv, 20 p (fhv. 6-20 p, ped. 16-20 p).

Vetenskapliga metoder, hälsans ojämlika fördelning, samhällsdiagnos, folksjukdomar och riskfaktorer, humanbiologi, stödande miljöer, praktisk pedagogik.

År 2, folkhälsovetenskap 21-40 p, pedagogik 21-40 p

Hälsa och miljö, 5 p (fhv. 21-25 p). Miljökunskap, Agenda 21.

Folkhälsa, kultur och lärande, 10 p (fhv. 26-30 p, ped. 21-25 p).

Folkhälsa och hälsofrämjande arbete ur ett kulturellt och internationellt perspektiv.

Massmedier som arena för lärande, 5 p (ped. 26-30 p).

Analys av hälsobudskap, olika mediars arbetsformer.

Folkhälsoarbete, 20 p (fhv. 31-40 p, ped. 31-40 p).

Planering, genomförande och utvärdering av hälsofrämjande arbete. I kursen ingår praktik 10 p och uppsats 5 p.

År 3, folkhälsovetenskap 41-60 p, pedagogik 41-60 p

Vetenskaplig metodik, 15 p (fhv. 41-50 p, ped. 41-45 p).

Statistik, epidemiologi, kvalitativa metoder.

Fördjupning, 5 p (ped. 46-50 p). Pedagogik.

Uppsats, 20 p (fhv. 51-60 p, ped. 51-60 p). Tillämpat forskningsarbete.

Figur 1. Kursinnehåll i programmet Folkhälsovetenskap 120 poäng, uppdelat på ämnena folkhälsovetenskap (fhv) och pedagogik (ped)

- Programmet har kombinationen folkhälsovetenskap och pedagogik som en förutsättning för att utveckla metoder i folkhälsoarbete.
- Varje student har en praktisk förankring genom hela utbildningen.
- Programmet betonar den strategiska nivån i folkhälsoarbetet, dvs dels förmågan att samordna och leda projekt, dels betydelsen av kunskaper i utvärderingsmetodik samt forsknings- och utvecklingsarbete.

Utbildningens uppbyggnad

Utbildningen, som är treårig, beskrivs i *figur 1*. Målsättningen med utbildningen är att studenten ska kunna medverka i utvecklingen av hälsofrämjande arbete på olika nivåer och att delta i att förverkliga de folkhälsopolitiska målen. I utbildningsplanen betonas också betydelsen av lyhördhet för olika människors och grupperns förutsättningar för lärande och förändring, bl a erfarenhetsmässigt och kulturellt grundade. Utbildningens mål är vidare att skapa insikter i hur sociala och ekonomiska livsvillkor kan relateras till såväl psykisk som fysisk hälsa, och hur dessa kan påverka samspillet mellan individer och grupper.

Olika arenor som stödande miljöer för hälsofrämjande arbete såsom familj, skola, fritid, arbete, närsamhälle och samhället i stort diskuteras. Hälsans ojämlika fördelning är en viktig grundval liksom internationella deklARATIONER inom miljöområdet. Genus- och jämställdhetsfrågor i familj, samhälls- och arbetsliv lyfts fram. Genomgående i programmet betonas ett vetenskapligt förhållningssätt såväl i folkhälsovetenskapliga som i pedagogiska frågor.

Genomgående i programmet betonas ett vetenskapligt förhållningssätt såväl i folkhälsovetenskapliga som i pedagogiska frågor

Folkhälsovetenskap och pedagogik

Ämnena folkhälsovetenskap och pedagogik ingår till lika delar. För att möjliggöra att ämnena verkligen integreras och inte enbart ingår som två separata delar, arbetar lärarna i folkhälsovetenskap och pedagogik i lärarlag och samarbetar kring kursplaner och kursutformning inklusive den pedagogiska uppläggningsen av undervisningen. Vissa av kurserna i programmet är helt integrerade och har en tvärvetenskaplig utgångspunkt. Det innebär att det inte specificeras vad som är folkhälsovetenskapliga respektive pedagogiska poäng.

I de delar av utbildningen, där ämnena integreras, bedrivs studierna i huvudsak enligt en problembaserad arbetsmodell, PBL. Modellen innebär att de problem som studenterna kommer att möta efter utbildningen sätts i fokus. På så sätt stimuleras de att inrikta sig på helheter och samband i stället för på mer fragmentarisk kunskap. I denna typ av problembearbetning blir både folkhälsovetenskaplig och pedagogisk teoribildning relevant.

Praktisk förankring

Vi har sett det angeläget att utbildningen, förutom att vara en teoretisk utbildning, också skall ha en praktisk förankring. Därför har kontaktytor mot arbetslivet skapats. Detta är löst på två olika sätt. För det första knyts till varje student en resursperson – en ”grindöppnare” – som studenten skall ha kontakt med under första halvan av utbildningen. Oftast är resurspersonen anställd inom någon av Skånes kommuner och har kännedom om hälsofrämjande verksamheter i kommunen. Minst en gång om året arrangeras en träff mellan resurspersonerna och ansvariga för utbildningsprogrammet. Genom resurspersonen kan studenten komma i kontakt med

Studenterna skall få en inblick i hur hälsofrämjande arbete kan drivas på olika nivåer och inom olika miljöer i samhället

de hälsofrämjande aktiviteter som kan finnas och som kan vara av intresse.

För det andra finns inom programmet en praktikperiod om 10 poäng inlagd. Den är förlagd till andra året under delkursen Folkhälsoarbete. Avsikten med att ha en period med fältarbete inom ramen för utbildningen är, att studenterna skall få en inblick i hur hälsofrämjande arbete kan drivas på olika nivåer och inom olika miljöer i samhället.

Förutom praktikplatser i Sverige erbjuds också praktikplatser utomlands för de studenter som så önskar. För närvarande har kontakter etablerats med Danmark, Norge, England, Nordirland och Zimbabwe. Erfarenheterna från den första kullen studenter visar, att det är de avlägset belägna resmålen som hägrar mest.

Vetenskaplig kompetens

Stor vikt fästs vid den vetenskapliga kompetensen. Förutom att vissa metodavsnitt kommer in under de första två årens utbildning, ingår under det sista året 15 poäng metodkurser och ett uppsatsarbete om 10+10 poäng. Metodkurserna består av statistik 5 poäng, epidemiologi 5 poäng samt kvalitativa metoder 5 poäng.

Uppsatsarbetet skall ha en tvärvetenskaplig ansats, vilket ligger i linje med att studenterna senare i yrkeslivet ska kunna delta i utvärdering och forskning kring folkhälsovetenskapliga frågor. Uppsatsen, som består av folkhälsovetenskap 10 poäng och pedagogik 10 poäng, kommer för många studenter att börja planeras i samband med praktikperioden, även om det inte är något krav. Slutbedömningen görs av två examinatorer, en i folkhälsovetenskap och en i pedagogik.

Studenterna som går programmet skall, när de är färdiga, förhoppningsvis stå väl rustade för att möta de krav ett kommande arbetsliv ställer på dem. Vi hoppas kunna fortsätta ge en högkvalitativ utbildning, som fortlöpande skall utvecklas för att kunna svara mot ett verksamhetsområde som befinner sig i en ständig, dynamisk utveckling.